

پهكهم گوراني بيژي سه رقه وان

همدی نه نندی

که مل ره نووف محمه د

سه ریان سوپما و زوریان بی خوش بوو . هه تا هه ر چایخانه په کله
نم گورانیانیه ی لیدایه ، هه فته په ک زیاتریش چایخانه که ی بهر
نه ده که وت . همدی نه فته ندیش خوی له بهر ده رکی سه رادا له
سلیمانیدا له گله ره شیدی مه لا براییم چایخانه ی هه بوو . نه و
گورانیانیه ی که زور باویان هه بوو « نای نای و پییره مه گروون
موقه دده سیی ، بوون . قهوانی واش هه بوو ، نم دیوو و نه و
دیوی یه گ گورانی بوو . هه شبوو ، له سه ر یه گ دیویدا بوو . »

به و جوړه كاك عومر قه ززازی هه فتاو هه شت ساله ی
په كهم وه کیلی کومپانی یه کانی قه وانه کونه کان له سلیمانیدا
گلوله ی شریتی بیروه وری خوی بو کردینه وه که هه نندی له و
یادگارانه یی له وه پیش له سالی 1979^{۱۱} دا بو گیراینه وه ، که
هه فته سالیسه خولیای دوزینه وه ی قه وانه کانی همدی
نه فته ندی - ن و سه ره رای نه دوزینه وه پیشان هیشتا هیوادارین
و که پان و پرس کردنمان نه براوه ته وه .. به لام نه که ر ده فته ری
بیروه وری نه و به سه ر چاوه یه گ ته ماشا بکه ین ، نه و ده بیت
چهند پرساریکی تری به ره و روو بگریته وه :

« په كهم كوردی لای خومان که له سه ر قه وان ، گورانی
گوتبیت ، همدی نه فته ندی یه . من له وه پیش قسه م
له گله مه سنوولی شه ریکه تی نه بو جه لپ^{۱۲} کردبوو که گورانی
کوردی بو ده رناکه ن ؟ گوتیان که س نی یه و سه رفیش نابی .
گوتم : هه یه و من بوتان په یدا ده که م . گوتیان : تو بوتان بنیره و
نه که رسه د دانه ت له قهوانی فروشت وه کاله تت ده دهنی .. که
که سیش هیچ وه کاله تنکی نه بوو . منیش به همدی نه فته ندیم
گوت که شتیکی واهه یه . قاقه زم دایه بیات بو نه وان به و
شه رته ی که قهوانی ده رچوو هه ر بو منی بنیرن . نه ویش چوو بو
به غدا^{۱۳} بو لای نه و شه ریکه ته و - 5 - قه وانیکی ده رکرد . وا
بزاتم ده وری سه د روپی یه ی وه رگریوو . ساله که ش هه ر له
ده وری 1926 - 1927 دا بوو . دووای نزیکه ی مانگ و نیویکیش به
بوسته دا ، له ناو قوتوودا له به غداوه قه وانه کانم بو هات که خوم
به سلیمانیه و که رکوک و چه مچه مالم ده فروشت . دانه بیم ده دا
به 50 - 40 - 30 - 20 روپی یه . قادر ناغای عه تار و^{۱۴} همدی
برازاش که دووای من وه کاله تی قه وانیان وه رگرت ، چه ند
کوششیان بو وه رگرتن و فروشتنی نه و قه وانانه کرد ، هه ربویان
نه چوو سه ر ، که گورانی یه کانیش بلا بووه وه ، خه لکیکی زور

* چونکه دووای ئەو خەلکی تر پەیدا بوون . جگە لەمەش ئەگەر راستت بۆیت ، هەمدی ئەفەندی گۆرانی بیژی بیخۆش نەبوو⁽¹⁾ ، خۆی بەکیبار دەزانی .

● گۆرانی یەکان :

که قه‌وانه‌کان له‌بەر ده‌ستدا نه‌بن و سه‌رچاوه‌یه‌کی تر به‌ده‌سته‌وه‌ نه‌بی ، هه‌لبه‌ت دیسان پشت به‌ بیره‌وه‌ریی ئەم و ئەو ده‌به‌ستین ، به‌شکو‌نزیك ببینه‌وه . كاك قه‌زاز سه‌رچاوه‌یه‌که . برزای هەمدی ئەفەندی : كاك ئەبووبه‌كر ئیسماعیل⁽²⁾ - مه‌مووری مال له‌ رانیه‌دا ، كاك فوناد ره‌سوول⁽³⁾ له‌ هه‌لییدا ، ده‌ستیان گرتووین و گۆرانی یەکان ئەمانەن :

1- ئای ئای ... « مه‌قام » . (كاك قه‌زاز و كاك ئەبووبه‌كر ناویان هیناوه‌ و كه‌سێشیا نازانن هونراوه‌ی كام شاعیره ؟)

2- به‌هار هاته‌وه‌ به‌هار هاته‌وه‌ وه‌ختی گول و گولزار هاته‌وه‌ ... « به‌سته » . (هر كاك قه‌زاز ناوی هینا و ناشزانیت هونراوی كۆیه ؟)

3- پیره‌مه‌گروون موقه‌ده‌سه‌ی دوستی دائیمی كوردی ... « سه‌روود » . (كاك قه‌زاز و كاك ئەبووبه‌كر و كاك فوناد ناویان هیناوه‌ . كاك فوناد له‌ نامه‌یدا ده‌لیت : گۆرانی یەکی ئەو سه‌رده‌مه‌ که زور باو بوو به‌را‌ده‌یه‌ك که دانه‌یه‌کی ئەم قه‌وانه‌ به‌ یه‌ك لیره‌ی زه‌ردی ئەو زه‌مانه‌ ده‌فروشرا ، گۆرانی یه‌گ بوو که به‌ ده‌نگی پیاو بوو . روویه‌کی ئەم قه‌وانه‌ گۆرانیی - پیره‌مه‌گروون موقه‌ده‌سه‌ی بوو . رووی دووه‌میان گۆرانیی : - چیشتم ئەمروژه‌هری مار ، بوو . موسیقای ئەم گۆرانییانه‌ ته‌نها به‌ - پیاو - بوو له‌سه‌ر شیوه‌ی هارمۆینی موسیقای پوژئاوا به‌ ده‌نگی - ته‌ینۆر⁽⁴⁾ و به‌رز ده‌گوترا . « تیبینی : شیعری ئەم سه‌رووده‌ی عه‌بدوللا زیه‌ری شاعیره (گ . ر . م .) » .

4- چیشتم ئەمروژه‌هری مارو روچی شیرینم نه‌هات زه‌خمی کۆنهم هاته‌ ژان و مه‌ره‌مه‌ی برینم نه‌هات ... (هر كاك فوناد ناوی هینا . « تیبینی : شیعری

- ماموستا عه‌لی مه‌ردانی⁽⁵⁾ كۆچ كرده‌و وای ده‌گه‌پرايه‌وه‌ که ئەو له‌پیش هه‌موو که سێکه‌وه‌ گۆرانی کوردی له‌سه‌ر قه‌وان تۆمار کردوه‌ ، تۆ ده‌لیت چی ؟

* ئەوی من ئاگاداری بم کوردی خۆمان ، که‌سیان له‌پیش هەمدی ئەفەندی یه‌وه‌ ، گۆرانی له‌سه‌ر قه‌وان تۆمار نه‌کردوه‌ . دووای - ئەم - ئەمجا قه‌وانی عه‌لی مه‌ردان و هه‌مه‌مین گه‌رمیانی⁽⁶⁾ و هه‌مه‌سه‌عی که سه‌رراج بوو له‌ خانی حاجی قه‌ددووری له‌ به‌غداددا ، هه‌روه‌ها قه‌وانی دایکی جه‌مال⁽⁷⁾ و مه‌لاکه‌ریم⁽⁸⁾ و غه‌فوور ئاغا⁽⁹⁾ په‌یدا بوون ، هه‌تا دیته‌وه‌ بیرم له‌گه‌ل ده‌رکه‌وتنی گۆرانی یه‌کانی هەمدی ئەفەندی ، له‌وه‌له‌دا قه‌وانی ئافه‌رتی به‌ تورکیی ئه‌سته‌موولیی ده‌رچوو ، ژنه‌که‌ وا بزانی - پلاس خانم - ی ناو بوو . وه‌کو گوتم دووای هەمدی ئەفەندی گۆرانیی عه‌لی مه‌ردان په‌یدا بوو که یه‌کێ له‌ گۆرانی یه‌کانی ئەم به‌سته‌یه‌ بوو که ره‌واجی هه‌بوو⁽¹⁰⁾ :

له‌گه‌ل تۆمه‌ ئەی فاتیمه‌

مه‌مکت فنجانی گوم گومه‌

خۆم قاوه‌چی پیم لازمه‌ .

ئه‌مه‌ له‌ دیویکی قه‌وانیکدا بوو که دیوه‌که‌ی تری - قه‌تاری گه‌رمییان - بوو . هه‌مه‌مین گه‌رمیانیی قه‌وانیکی⁽¹¹⁾ ده‌رکرد که دیویکی - قه‌تار - بوو ، دیوه‌که‌ی تری ئەم به‌سته‌یه‌ بوو که ره‌واجی هه‌بوو :

که‌وای به‌رت شه‌یتان بیژی

دوگمه‌ی قه‌یتانی ته‌وریزی

نیام ره‌زا بیباریزی

- وه‌کو تۆ هەمدی ئەفەندی ناسیوه‌ ، ناخۆ بۆچی هه‌ر

5 - قه‌وانی ده‌رکرد و ئیتر ته‌واو ؟

لون العين	رم
لون الوجه	صند
العلامة الفارقة الثالثة	تام
المحل الذي سجل فيه	
الدواء	
التضام	
الناحية	
الحلة او القرية	دير كبر
رقم السكن	
ع السكن	

الاسم والشهرة	محمد افندي
تاريخ ومحل الولادة	٨٨٧
اسم الأب	ابراهيم افانم
اسم الأم	عليه م
الدين	صلم
المنه وهل يقرأ ويكتب	بايكي
هل متزوج وله زوجات واولاد	نعم
	مذولج

المسدد ١٢٢٢

ان محمد افندي...
لكونه حائز على الجنسية العراقية وسجل في سجل النفوس...
اعطى له هذا دفتر... سنة ١٩٢٢

رهنگبیت که -5- قهوانی هه بوو بیت . به لام قسه ی هه ره راست نه و کاته به که قهوانه کان دوزرانه وه ؟!

● ژبانی چه مدی نه فهندی :

وهک ته سکه ره ی نفوسی ژماره : 4/1232-5-1943
 سلیمانینی ، باسی ده گپرتوه ، ناوی : چه مدی افندی
 نه مین آغایه . له سالی 1887 ی زاینیدا له سلیمانیدا
 هاتووه ته دنیاوه . باوکی نه مین ناغایه (کوپی حسین
 ناغایه له بنه ماله ی حاجی صالح ناغا (نامه که ی کاک
 نه بوو به کر) . دایکی ناوی : عه طی به . موسلمانه .
 چایچی به . خوینده واره . خاوهن خیزانه . (وه کو خوم
 ناسیاویم هه به ، سی کوپی هه به که دانیشتوی سلیمانین
 . نووری خه ففاف^١ . جه مال^٢) - دوکاندار . له تیف -
 ماموستا . نامینه خانی دایکیشیان پار کوچی کرد
 / ک . ر . م) . ته سکه ره ی نفوسه که زیاتر ده لیت :
 چاوپه شه ، گه نم رهنگه ، خالیکی جیوازی بیوه به . له
 گه ره کی ده رگه زین خانوی ژماره 58/74 له سلیمانیدا
 دانیشتوهو (وه کو که سه کانی ده یگپرتوه له سالی
 1949 دا کوچی مال ناوایی کردوه و له گردی سه یواندا
 نیژراوه . له لایه کی تره وه ، سالی دنیا دیتن و کوچ کردنی
 له سه ره برگی ده فته ره شینه که ی نفوسیدا
 لیکداره وه ته وه که 62 سال ژیاوه / ک . ر . م) .
 برای نئسماعیل و سه بریبه و شوکر و شهوقی به . له
 نئسماعیلی برای عه لی و عوسمان و عومه و نه بوو به کر و
 دوو کوچی خه دیجه و فاتیمه ماوون و نئستا دانیشتوی
 سلیمانین . له نئسماعیلی برایمان بیست که : به ویراتی
 دهنگ خوشی یان بو ماوه ته وه ، وه کو نئسماعیلی برایی و
 نه چه مدی حاجی قادری ناموزایان . جه مالی کوپیشی
 هه ره ها . (نامه ی کاک نه بوو به کر زیاتر ده لیت ..)

مسته فا به گی کوردی شاعیره . ده شیت به مه قامیش
 کوترابیت « ک . ر . م » .

5- سه وزه مه رو سه وزه که ی چاووم ... « به سه » .. (کاک
 قه زاز وای ناوه نیواوه . کاک نه بوو به کر ده لیت : سه وزه
 مه رو سه وزه که . « تیبینی : هونراو ده شیت فولکلوری بیت
 . مه لا که ریمیش قه وانیکی به و ناوه ده رکردوه « ک .
 ر . م » .)

6- له به نازی چاو بازان خوردو خه ووم خویناوه به تیری تیر
 نه ندازان چبکه م جه رگم برژاوه ... (کاک نه بوو به کر وای
 ناو بردوه : له به نازی چاو بازان . کاک قه زاز نه م تاکه ی
 ها قه وه بیر که ده لیت : بوچ ده مکوژی خو قوربان پردی
 قیامت نه پساوه .. زیاتر گوتی : نه م گورانی به له سه ره
 هه ردو دیوی قه وانه که دا بوو . « تیبینی : شیعری میرزا
 عه بدوره حمیی وه فایی شاعیره وه ده شیت به مه قامیش
 کوترابیت / ک . ر . م » .)

7- دل له ده ردی وه تن په ست و گیراوه وه ک که وی ناو قه فه س
 شهوقی نه ماوه ... (کاک قه زاز ناوی نه هیناوه . کاک
 نه بوو به کر ناوی هینا به : وه ک که وی ناو قه فه س .. « که
 نه مه ش شیعری فایه ق بی که سی شاعیره . هه مان گورانیش
 مه لا که ریم له قه وان ده ری کردوه ، به لام به شیوه ی
 سرودنا / ک . ر . م » .)

8- له ناکه س کاریبا خاکم به سه روویی به با عومرم
 خودا تو بمژینه تا له به رقابیی که سی ده مرم ... (ته نها
 کاک نه بوو به کر ناوی هیناوه به : له ناکه س کاریبه ده ردم .
 « شعیریش هی مه حویی شاعیره وه ده شیتی به مه قام
 خویندرا بیته وه / ک . ر . م » .)
 به هه رجو ریکیش بته ویت ، گورانی به ک له سه ره دوو
 دیبیدا بی و هی تر و هی تر له سه ره که دیبو ، ده شیت ، یان

1- (کاکه جه مالي کورپی حه مدي ئه فهندي ده لیت :) عومرم چوارده سالان ده بوو که باو کم مرد و من ئه م باسانه م هر له خه ياله . باو کم زور حه زى به دوستايه تی و براده ری ده کرد ، ته نانه ت جارتيکیان دايکمی له سه ره فتيق و نه ربابی خوی ده رکرد . جارتيکیان باو کم که زور هاورپي خالم بوو « حاجی ره شيد ئه حمه د که ريم - ره شه کولی به ققال » دايکمی ده رکردبوو ، ناردبوويه وه بو مالی خالم که ئه مه پيشه ی بوو . سه ير ئه وه په که له بيريشمان ناچیت ، ئه وا دايکمی ده رکردووته مالی خالم که چی ئيواره وه ختان خه به ری ناردووه ، ده لی : با چيشتيکی باشمان بو بکن . چيشته ش کراو له وه سه ير تر ، دايکمی نه برده وه . خوی زياد له پيوست به لای دیندا بوو ، ئه گه ره رچی شتيکی بفروشتايه بو مه ولوود گيران که له گه ل ماموستا عه لی کاکه دا ده پيگيرا ، سه ری پيوه نه بوو . به ده گمه ن شه وان ده که وته ماله وه ، هر له لای دوست و براده ر بوو . خه ريکی مه ولوود گيران و بو گورانيی شه وی روژ ده کرده وه . زوريش براده ری بيخودي شاعير و شيخ محه مده ی مه حویی⁽²⁾ باشکاتب بوو . ئه وه شم له سير ناچیت له مالی خو ماندا قه ت گويمان له گورانی کوتنی نه بووه !

2- (ريشته ی مرواری . به رگی شه شه م . علاء الدين سجادی⁽³⁾ . به غدا 1979 باس ده گيريته وه و ده لیت :) ... سالی (1934) ه ، رابوواردنی سوله يمانی جورتيکی تر بوو . حه مديه فنه ی چايچی - خاوه نی قه وانی ئای ئای - برپاری دا په رده پلاويک له ماله وه دروست بکا و بو نيوه روژی ئه و روژه - که روژی سی شه نبه بوو - بيه نيته مزگه وتی حاجی مه لا مسته فای حاجی مه لا ره سول . وه ستا ئه وره حماني که بابچی و وه ستا ئه حمه دی حاجی سه يف الله ، ده روپش ئه حمه دی چايچی ، حاجی مه لا عارف بستو ، وه ستا سالحی چايچی ، حاجی عه زیزی تووتنجی ، مه لا حه سه نی شاتری ، دياره منيش به شوينيانه وه (واته ماموستا سجادی / گ . ر . م) . نويزی نيوه پروکرا ، حه مديه فنه ی ماله که يان نزيک بوو له مزگه وته که وه ، دوو سی جار هاتو چوی ماله وه ی کرد وه ر جار که ده هاته وه په رنگی زياتر تيک ده چوو ! . حه مديه فای خوی له خویدا تووره بوو له وه هاتو چووه شدا ئه وه نده ی تر ناگری گرتوو ، له ئيمه

په که م ئيشی تووتن چی بووه . له پاشدا له بهر ده رکمی سه را چايخانه ی له گه ل حاجی ره شيدی مه لا ئيبراهيم دانا ، (کاکه قه ززاز هه روه ها کوتی که له گه ل حاجی عه وول ناويک چايخانه ی هه بووه / گ . ر . م) . له پاشاندا له بهر حه وزی ناو بازار دووکانی پيلاو فروشتنی دانا هه تا وه فاتی کرد بويه ناسرا به حه مدي ئه فهندي خه ففاف . کرده وه کانی زور موته ده يين بوو ، له خوا ترس ، هه موو روژی جوومه سه لای جوومه و ته واشيحي دينی له سه ر مناره ی مزگه وتی که وره دا له لایه ن حه مدي ئه فنه ی په وه بوو . گو تراوه له هه موو مه ولوود يکدا له گه ل خوا لی خوش بوو ماموستا عه لی کاکه بانگ ده کران . هه ردووکيان مه قاماتی عيراقبيان ده گوت و له مه قاماتی عيراقيدا زور شاره زا بوون ، ته نانه ت له گه ل عه لی کاکه⁽⁴⁾ له به غدادا له گه لی شويني ناسرا ودا له گه ل پياوه کونه کانی ئه عزمی ييه و کازمی ييه دانيشتوون و مه قاماتی عيراقبيان کوتوه .

يادگار :

له گه ل بيره وه ريی کانی ئه و زاتانه ی ليره دا که لکيان لي وه رگيراهه ، به تاييه ت له مه ر هونه ر و ژيانی ، هه ر بيره وه ری و يادگاريکی تر بو ناسينه وه ی هه ر لایه نيکی شه خسييه تی حه مدي ئه فهندي که لکی تر ده گريت . له بهر ئه وه ئه م دوو بيره وه ريی په ده خه ينه روو :

△ وینه‌ی گۆرانی بیژی کرد - مه‌لا که‌ریم - که له دووا
لاپه‌ره‌ی وه‌گه‌رانه کوردی‌یه‌که‌ی ئەم کتییه‌دا بوو!

The Kurdish Republic OF 1946

William Eagleton jr.

Oxford University press . 1963 .

ئەم وینه‌یه‌ش کاک که‌مال فەرەج توفیق نیشانی داین و
ئیمه‌ش له به‌رمان گرتوو‌ته‌وه . سوپاسی ده‌که‌ین . شایانی
گوته‌ن ئه‌و کتییه‌ له لای‌ن سید محمد صمده‌وه له ئینگلیزی‌یه‌وه
کراوه به‌ کوردی‌وه له کوردوستانی ئێراندا بلاوکراوه‌ته‌وه .

په‌راویزه‌کان

(1) Baidaphon له عیراقدایه‌وه‌پیش به‌ « دهنگی خاتوون » یش
ناسرابوو ، که کومپانیایه‌کی بازرگانی بووه‌وه له‌سالی 1897 دا
گرامه‌فونی به‌ نیشانه‌ی « سه‌گی گۆی له‌ خاتوون ده‌گریت
, « داهینا . به‌ قسه‌ی کاک قه‌زاز که‌ جاریکی تر ئەم باسه‌م
له‌گه‌ل کرده‌وه ، پاش تۆمارکردنی دهنگ ، به‌ ده‌زگای ناسراو
به‌ « ئەبو بۆری » ، دهنگه‌که‌ نێردراوه‌ بو‌ئە‌له‌مانیا و له‌وێ
قه‌وان چاپ‌کراوه . بو‌نموونه‌ش قه‌وانیکی محهممه‌ ئەمین
که‌ باسی دیت ، له‌ لای هه‌مان کومپانیای قه‌وان له‌سه‌ری
نووسراوه : له‌ئە‌مانیا چاپ‌کراوه . دیاره‌ کومپانیاکه‌ش
ئە‌له‌مانی بووه .

[2] ژن‌برای محمده‌ی ئە‌فه‌ندی که‌ ناوی هات و هاوریشی بووه ،

وايه‌ په‌رده‌ پلاوه‌که‌ ریگ نه‌که‌وتوو‌ه و له‌ شه‌رمه‌زاریدا تووره
بووه ، ئیمه‌ هه‌موو هه‌ستمان بی کرد . ماموستا مه‌لا مسته‌فا
هاته‌ قسه‌ و وتی : حه‌مدیه‌فه‌نی ! هیچ تووره‌یی و
شه‌رمه‌زاریی ناوی . ئیمه‌ هه‌موو براین و خیزانی مالیکن ،
خو‌غه‌ریب نین ، دوورنی‌یه‌ له‌ ماله‌وه‌ ئیشیان هه‌بوو‌بی بو
یان ریگ نه‌که‌وتبی نان دروستکه‌ن . ئیستا ده‌نیرینه‌ بازار له
که‌بابه‌ نایابه‌که‌ی وه‌ستا ئه‌وره‌حمانمان بو‌دین و نان
ده‌خوین ، ئیتر بو‌چی خو‌ت سه‌غله‌ت ده‌که‌ی ؟ حه‌مدیه‌فه‌نی
ئیترخوی نه‌گرت . وتی : مه‌لا مسته‌فا ئه‌وه‌ تو‌ده‌لئی چی ؟
نانی چی و شتی چی ؟! . من ئە‌وا چه‌ند سال و عه‌یام و
زه‌مانه‌ ئیمرو‌هه‌ وه‌ستم هه‌ستاوه‌ له‌ و قه‌حبه‌ بابیه‌ی ژنم ،
هه‌رکه‌ ده‌چمه‌وه‌ به‌ په‌له‌ سه‌یر ده‌که‌م سی چووار دیله‌ قو‌رله
ژوو‌ره‌که‌دان . ده‌یه‌مه‌ ژوو‌ریکی تر ئە‌و خراپتر .
ماله‌که‌مان ئیمرو‌بووه‌ به‌ نیرگه‌له‌که‌ی سه‌ی ئە‌حمده‌ی بابیه
ره‌سووله‌وه . نازانم ئە‌م هه‌موو ژنه‌ چی‌یه‌ ئیمرو‌روویان
کردۆته‌ مالی ئیمه‌ : منیش ده‌بی بو‌خو (سه‌بر بکه‌م تا
سالیکی تر ئە‌م وه‌خته‌!! . له‌ پاشا په‌رده‌ پلاویان هینا به‌لام
چ په‌رده‌ پلاویک ؟ په‌رده‌ پلاویکی شیرداخی به‌رونی زه‌نگ و
برنجی بساکان و ده‌ست و په‌نجی ئە‌جه‌خان لێ‌نرا بی .
ده‌بی چ په‌رده‌ پلاویگ بوو‌بی ؟ . نای حه‌و جار سلاو‌رو‌نه
زه‌نگه‌که‌ی ئە‌و روژه‌!

● دووا قسه‌ :

کرده‌وه‌ی حه‌مدی ئە‌فه‌ندی - ئە‌گه‌ریه‌که‌م که‌س بوو‌بیت
؟ - بو‌خوی چاگ و جوان و به‌که‌لگ بووه ، چونکه‌ له‌گه‌ل
داهاتی گرامه‌فون و قه‌وان له‌ عیراقدایه‌تاییه‌ت له‌ ناوکورددا
, باو باوی گۆرانی تورکی⁽²⁾ بووه‌ که‌ ئە‌مه‌ش ده‌گه‌رینه‌وه‌ بو
ته‌شه‌نه‌ و جیگیریی روشن‌بیری بیگانه . له‌ لایه‌کی تره‌وه
پلاو‌بو‌ونه‌وه‌ی گۆرانی‌یه‌که‌م له‌سه‌رقه‌وان - گۆرانی کوردی
- جووله‌یه‌کی شارستانی به‌خه‌لگ خستوو‌ه ، جگه‌ له‌وه‌ش
هاندانی بووه‌ که‌ که‌سانی تر بینه‌پیشه‌وه‌ و گۆرانی له‌سه‌ر
قه‌وان تۆمار بکن . ناشیبت ئە‌و لایه‌نه‌ش فه‌راموش بکریت که
گه‌رانه‌وه‌ی شیعری شاعیران ، له‌ لایه‌که‌ ره‌واجدان بووه‌ به
شاعر و ئە‌مجا به‌ ناسینی شاعیر . دووا جار ئە‌و کرده‌وه‌یه‌ی
وه‌کو ته‌جره‌به‌یه‌کی یه‌که‌م ، چه‌ند پچوو‌کیش بوو‌بیت له‌ هه‌موو
سه‌ریکه‌وه‌ شایانی ریزه‌ و خویشی به‌ره‌حمه‌ت بی !

له سالی 1969 دا بوی گپرامه وه که نه و له گه لی چووه بو به غدا . موخابین نه و پیاوه مرد و رینک نه که و ته وه قسه کانی تومار بکه م .

[3] ئه م دوو کسه له دهورو بهری 1932-1933 دا وه کیل - ی کومپانیای قه وان بوون . (بپروانه گوتارمان : وینه ی کاروانی هونه ری مه لا که ریم / هاوکاری - ژ : 490 . 3-9-1979) . قادرئاغاش ، دووایی ، هه تا پیش مردنی خاوه نی کتینحانه بوو .

[4] ئه م گفتاران ه ی کاک ع . قه زاز به چنه ند جاری وهرگیراوه که به شیک ی له 1982/7/2 دا بووه .

[5] ماموستا ع . مهردان هه تا مابوو ، چهنده ها جار قسه ی وای ده کرد ، به لام ئه م باسه ، له لای من نه و کاته به کلایی ده بیته وه که هه رچی قه وانه کونه کان هه به بدوزینه وه .

[6] نه : - ماموستا ع . مهردان له 13-7-1979 دا باسی بو کردووم ، ده لیت : محهمه ز نه مین هاو ریم بوو . خه لکی هه فته غار بوو . نه و کاته چایخانه ی هه بوو له ناو دارتاشه کانی که رکوکدا . نه و کاته لاو بوو . من وه کو بزانه هه ر نه و « 2 » قه وانه ی هه بووه . حه مه مین کوته ره ملیشی ناو ده براو وه چه یشی هه به و بزانه کوریک ی له به غدا به . خوی مردووه . (بنواره گوتارمان : کومه لی .. قه وانی به نرخ / هاوکاری - ژ 497 « 22-10-1979 ») .

بی : له لای 2 کومپانیا 2 قه وانی هه به . به م جوړه : کومپانیای : به یزافون BAIDAPHON .

دیوی به که م : نه ی خودای - قه تار - ژماره : B 090 131

دیوی دووه م . سیداره - به سته - ژماره : B 090 132
تیدا ده لیت : نه و چاوه جوانه ی خوا به توی داوه ...

کومپانیای کولومبیا Columbia.

دیوی به که م : ... - مه قام - ژماره : C. O. F 174 / GIA 44

(له بهر کونی هیچمان بی نه نووسراوه ته وه به لام تورکمانی و کوردی به) . دیوی دووه م : یاشا بارانی

- به سته - ژماره : C. O. F 175 / GIA . 44) (له بهر کونی هیچمان بی نه نووسراوه ته وه ، به لام کوردی به) .

لیزه دا بشنوواره په راویزی : ژ - 12) .

[7] ماموستا ع . مهردان ، باسی کرد و گوتی : له گه ل من

قه وانی خویندووه . (= ده ری

کردووه / گ . ر . م) . خه لکی سابلاخ بوو . له به غدا

قونده رچی بوو . لاویک بوو گالته نه بوو . جوانی ده خویند

. هاوپی برام بوو . عه مری خوا ی کرد . برای هه بوو .

زور دره ننگ دووای ده پاز ده سال به مردنیم زانیوه .

(بپروانه گوتارمان : هاوکاری : ژ : 497) . حه مه سه عید

ناوی ته وای و گورانی دیاری به م جوړه به : مه ولوود

زاده موحه ممه سه عید - له لای قه وانی کومپانیای :

ئودیون ODEON ی نه له مانی . دیوی به که م

: « به سته یه کی کوردی به وه له بهر کونی له ووشه کانی

تی نه که یشتووین ، به لام ئاوازه که ی هه مان ئاوازه که

محهمه دی ماملی + ته نیا عاره ب ، گورانی : شمشالی

شوان - یان گوتووه . ژماره ی : 35496 / XES 557 دیوی

دووه م : « مه قامیکه ، له کوردی ناچیت » ژماره که ی :

XES 578 نه و ژماره ی تری دیار نی به .

[8] دایکی جه مال - یان - شیرین خانم = به هیجه ئیبراهیم

به عقوب 1908 ؟ - 1979 ز - له مه دینه طوبیی به غدا

مردووه و شوین هاته دنیا یشی نازانریت . « نه و

موسلمان » بووه . له سالی 1966 هوه هه تا سالی مردنی به

دوویدا که براین و له 9-12-1975 دا له سلیمانی -

که ره کی کانیسکان ، ژماره ی خانوو : ق / 42 / 1 / 10

دو زیمانه وه دانیشن وده م و دوومان بوو - له (1) گورانی

دیاریشه وه (13) گورانیمان دوزی به وه . نه وه جگه له

لیکولینه وه له گورانی به کانی به شیوه ی پرس و پا و

- بیستن - و بلاو کردنه وه ی وینه یشی . گورانی به کانی

به سته و سرروودن ، هونراوی فولکلوری و شیعر ی

شاعیرانی ناسراوی گوتووه . هه موویشی له لای دوو

کومپانیای قه وانی : به یزافون + ئودیون . (بو ناسینی

بنواره گوتاره کانمان : هاوکاری - ژ : 306 - 1976 / 2 / 27

+ ژ - 509 : 1980 / 1 / 14 - 510 : 1980 / 1 / 21 .

[9] مه لا که ریم ، ملا کریم افندی = مه لا که ریم نه حمه د . له

1885 ز - دا له سابلاخ - مه هاباد - له دایک بووه . له

1901 ز - دا «؟» هاتووه ته سلیمانی (ژین : ژ .

52 - 1972 / 1 / 6 : که مال فهره ج توفیق) . .. له پیش 12

[13] وهکو ته ماشای ئەم رۆژگارە کۆنە بکریت ، که گرامه فون به ئەنتیکه و ته نانه ت به - حه رام - بزانتريت ، هه ليه ت گورانی بیژیش حالی خوش نه بووه و زور جوان ته ماشا نه کراوه . بویه که رپی تی ده چیت حه مدی ئەفه ندی پیاوی نیو پیاوانی ئاین و ناسراو ، له قه وان ده رکردن که وتیبت .

[14] له سه رداوای خوم کاگ ئە بووبه کر ئیسماعیلی برازای ، له پاییزی 1978 دا نامه یه کی له باره یه وه بو ناردم که باسه کانی ئەم گوته ری تیدا یه و داواکه یشم له زوه که وه بوو .

[15] نامه ی کاگ فوناد ره سوول له 1979/2/16 دا له هه ولیره وه بو من هاتوه که چه ند پچوکه باسی گورانی کونی تیدا بوو .

[16] نیشانه کردنی دهنگی حه مدی ئەفه ندی به لگه یه کی باشه و TENOR « تینور » یش جوړه چینیکی دهنگی پیاوه که سیفه تی تیزی هه یه و دوو جوړیشی هه یه : TENOR I و TENOR II

[17] ئەم ته سه که ره ی نفوسی باوکی داینی که لیره دا وینه ی پیشان درا . یادگاریکی باوکیشی بو نه گیراینه وه .

[18] ئەم له 1982/7/2 دا ئەو بیره وه رپی یه ی له مه ر باوکی گیرایه وه وینه ی باوکیشی داینی که له به رمان گرتوه ته وه ولیره دا نیشان دراوه که هه ر ئەم وینه یه یشی هه یه .

[19] ناوی عه لی کاکه و هونه ری عه لی کاکه له هه ندی خه لکم بیستوه ، وه کو ره فیق چالاکی هونه ره مندیش ، به لام وه کو بزانه تا ئیستا که سی لئی نه کولیه ته وه . رۆژی 1983/1/12 له رایه له ی قسه و باسیکدا له گه ل د . عزیزه ددین (حاجی مه لامسته فا حاجی مه لار سوول) ، دیسان ناوی عه لی کاکه هاته وه مه یدان و ئەویش کوتی که : « عه لی کاکه ئەمینی ناوه و له ده رچووه کانی کولیی ئەسه که رپی ئەسته نیوول بووه و له سلیمانیدا ماموستای قوتانجانە ی پیش - فه یسه لی بیه - بووه » . ئەمه له لایه گ له لایه کی تره وه ره فیق چالاگه جاریکیان بوی گیرامه وه که ئەو عه لی کاکه یه ، یه که م باندي موسیقه ی له سلیمانیدا دامه زراندوه ؟! هیوادارین هه ر که سیگ چ پادگاریکی له مه ر ئەو زاته هه یه ، به راستی بینوسیته وه و بلاوی بکاته وه .

حوزه ییرانی 1938 ی دا له سلیمانیدا مردوه (گ . ر . م ... بنواره : زبان - ژ . 34 . سالی 1 . یه گ شه مه 12 ی حوزه ییران / 1938) . دووا کاری ناتری حه مام بووه . له سالی 1966 دا « 2 » ، گورانی له لای رادیوی کوردی به غدا بوو . له وه له وه که وتینه سو راخی گورانی یه کانی . هه ر له نیوه راستی ئەو سه له دا له قه وانیکي دوستیکمانه وه « 2 » ، گورانی ترمان دوزییه وه و له ورادیوه بلاویمان کرده وه و هه تا نیوه ندی سالی 1979 تووانیمان به هاریکاری دوسته کانی گورانی کون « 12 » قه وان بدوزینه وه که « 24 » ، گورانی یه به به سه ته و مه قام و سه رووده وه . هونراوی فولکلور شعیری شاعیرانی ناسراوی وه گه به بدوللابه کی میسباحوددیوان ، وه فایی ، پیره میرد ، بی که س - ی گوتوه . قه وانه کانیش هی « 3 » کومپانیا بوون : 1- ئودیون 2- به یزافون 3- ئەبو که لب = هس ماسته رس فویس HIS MASTERS VOICE - ی ئینگلیزی . (بو ناسینی ژبان و هونه ر و گورانی یه کانی مه لا که ریم .. بنواره کومه له گوته رمان : - هاوکاری : ژ . 478 + 490 + 494 + 498) .

[10] هیشتا ژبان و یادگاره کانی غه سوور ناغامان بو ساغ نه بووه ته وه به لام پاش پرسین ، بیستوومانه که کوردی لای خوشناوه تی بووه . وه چه ی له شاری هه ولیره دا ده ژین . ئەمیش چه ند قه وانیکي ده رکردوه ، وه کو قه وانیکي کومپانیای ئودیون و به م جوړه : دیوی یه که م : به سه تی « نامین نامین » ژماره ی : LA 220556 a / E5878 . دیوی دووه م : به سه تی « بارانه » ژماره ی : LA 220556 b / E5879 .

[11] ئەم گورانی یه ی ماموستا ع . مه ردان ، له نیو قه وانی کوندا ، یان له لای رادیو ، یان له لای خوی نه ماندیوه و نه مان بیستوه . به لام ده رکه وتنی به ناویش بیت ، نرخیکي زوری هه یه .

[12] ئە : ده رکه وتنی ئەم گورانی یه ی حه مه مین گه رمیانیش دیسان به نرخه که خویشمان نه قه وانه که مان دیوه و نه بیستوشمانه . نی : شه یتان بیزی = بیجی رهنگ .

گورانی مندالان به شیکه له هونه ری موسیقاو گورانی و ، شوینی تاییه تی خوی هیه له بواری په روره دهی موسیقادا بو راهینانی هست و گوی ی مندال به شیوه یه کی ریک و پیک و له سر بناغه یه کی زانیاری راست و درست ، چونکه نیستا له دهوله ته پیشکه وتووہ کاندایا په روره دهی موسیقا شان به شانی زانینه کانی تر د پروا و بایه خی بی دهری .. هر له باخچی ساوایانه وه تاوه کو پله هر به رزه کانی نه کادیمیا .

گورانی و سرود دهریکی بالایان هیه له په روره دهی موسیقادا جا چ له قوتابخانه کانی سه ره تایی دا بی وه یا له قوناغه کانی تری فیژکرندا ، چونکه له م ریگایه وه مندال فیژی چونیه تی پشو خواردنه وه و دهرهینانی دهنک ده بی به ریگایه کی راست ..

نه وهی شایانی باسه ماموستا ، یا نه هونه رکارانه ده توان له ریگای گورانی و سرود گه لیک زانیاری به هوی دهقی نه ده بیه وه به منال بگه بینن وه کو دهری نایینی ، دهری نه ته وایه تی ، دهری خو پره وشت «اخلاق» ، دهری به زم و خوشی «ترقیه» ، دهری هه لچون «انفعالی» .

هه روه ک میژووناسی (بلوتارک) له و ته یه کی دا له باره ی گرنکی موسیقاو کاکرنه سر مندال دا پرونی ده کاته وه و ده لی «نه و مندالی به دیراسه تی موسیقا لوقوپوپ دهره کاو ره کی لایه تی له ژباندایا په روره دهی موسیقا ده چه سپینی .. نه وه بیگومان له دوا روژدا لاوچاک و دل پاک ده بی و له هه موو کاریکی نارواش به دوور ده بی» .

جا لیره دا نه و هونه رکارانه ی که خزمه تی هونه ری کورد بیان خستوتنه ستوی خویانه وه نه وه ده بی بی سی و دوو هه ریه که بیان له شوینی خویه وه به بی ی توانا هه ول و ته قه نلا بدن ، له پیناوی گه شانده وه و به ره و پیش بردنی هونه ری گورانی و موسیقای کوردی ..

وه به تاییه تی ده بی گورانی مندالان فراموش نه کن ، چونکه مندالی کوردیش هه روه کو مندالی میلله تانی تر پیویستی به ناگاداری هیه به تاییه تی له م لایه نه وه - واته لایه نی هونه ری - چونکه تا کو نیستا له کوردو ستاندا ته نیا چه ند تپیک یا ناشکرتر بلین چه ند هونه رمه ندپیک - نه ویش له م دواپی یه دا - تاکه تاکه گورانینان بو مندالان داناوه ، به لام

[20] چه ند دوستیک ، هه روه ها کوپی خوا لی خوش بو ، شیخ محه مدهی مه حوی ، ناگادارن که هه تا نه وزاته مابوو ، چه ند جار چوو مه خزمه تی بو تومارکردنی یادگار و هه ر بیره وه ری یه کی . موخابن هر ریگ نه که وت و له سالی 1982 دا کوچی کرد .

[21] نه : ماموستای دلسوز زانا علاء الدین سجادی که له مه میدانی بیره وه ری کوکرنه وه دا شوینی روونکی دیاره ، نه و تکایه ی لی دهرکریت که به رانبر نه م جوړه پیاوانه به دوور و دریزی ، بیره وه ری خوی بنووسیته وه .

بی : له وانه یه یه کی بلیت : نه م بیره وه ری یه له م هر چه مدی نه فهندی پیویست نه بو . به لام نیمه که له گه ل هه موو زنجیره کانی - رسته ی مرواری - یشداین ، وا بیر ده که یه وه که له مه میدانی لی کولینه وه ی زانستانه بو ناسینی شه خسی بیه تی خه لکی ناسراوی مه میدانه کانی سپاسه ت و نه دهب و هونه ردا ، تا نه م کاته ناته و او کولیمانه ته وه ، چونکه نه وه نده هه له یین به یه گ چاو ته ماشای یه گ پروی باشی یان خراپی نه و که سه ده که یین و له وه شدا هر راستگو نین ، چونکه هه رگیز بیرمان له هست و نه توار و سیفه ته کانی نه و که سه نه کردووه ته وه که کار له کرده وه کانی ده کات . وولاتانی پیشکه وتوو ، بو پیشکه وتن ، چونکه بو بیانوی هیچ و پوچ ، راستی له میژوو ناشارنه وه .. که ی بیت نیمه ش راست گو بین ؟

[22] نه وی دهری میژوو بکاته وه ، ده زانیت که ده وله تی عوسمانلی ، روشن بیری خوی ، وه کو پرویه کی خوی به سر نه م ناوچه یه دا سه پانده بو ، هه تا روژنامه کونه کانیش به زمانی نه ویش نوسراونه ته وه . له لایه کی تره وه ، نه گ هه ر گورانی تورکی باو بو ، به لکو به هوی په یوه ندی ده وله تی عوسمانلی به نه له مانیاوه - که هه ر دووکیان له جه نگی جیهانگیری یه که مدا هاوکار بوون - کاریکی وای کرد که بازگانلی نه له مانلی ، له وانه ش هاتنی گرامه فون وقه وان ، بیته نه م ناوچه یه وه . بو نمونه یه که م کومپانیای قه وان : نو دینون - ی نه له ماینی پیش جه نگی جیهانگیری یه که م په یدابوو و به هویشییه وه ماوه یه گ سه ری نایه وه ! له بیسه ته کاندایا سه ری هه لدا یه وه .